

- WAGNER W. H. & WAGNER F. S. 1993. *Botrychium*. – W: Flora of North America Editorial Committee (red.), Flora of North America north of Mexico **2**, s. 86–101. Oxford University Press, New York.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – Wiadomości Botaniczne **22**(3): 145–155.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.). 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- ZARZYCKI K., TRZCIŃSKA-TACIK H., RÓŻAŃSKI W., SZELĄG Z., WOLEK J. & KORZENIAK U. 2002. Ecological indicator values of vascular plants of Poland. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland **2**, s. 183. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- ZIAJA M. & WÓJCİK T. 2014. Nowe stanowisko *Botrychium lunaria* (*Ophioglossaceae*) na Pogórze Dynowskim (SE Polska). – Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica **21**(1): 165–168.

ARTUR PLISZKO, *Zakład Taksonomii Roślin, Fitogeografii i Herbarium, Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, ul. Kopernika 31, 31-501 Kraków, Polska; e-mail: artur.pliszko@uj.edu.pl*

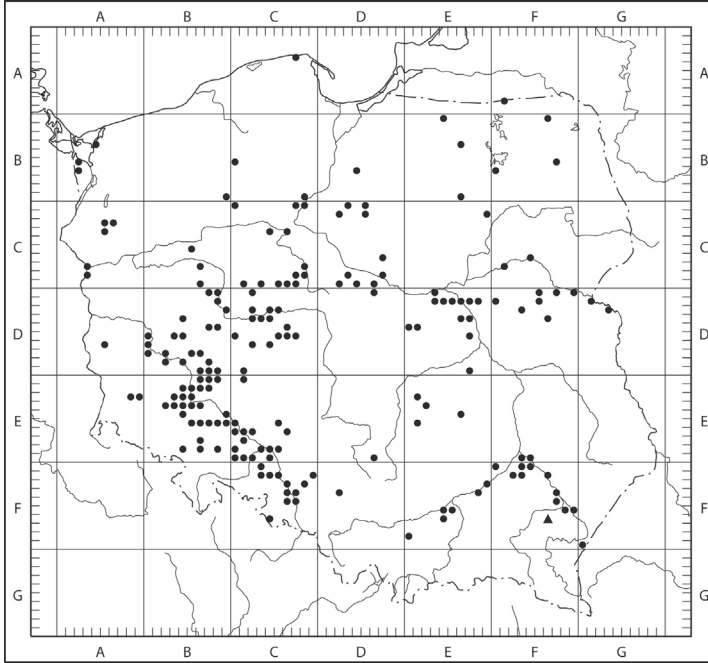
Przyjęto do druku: 06.10.2015 r.

Nowe stanowisko *Viola stagnina* (Violaceae) w południowo-wschodniej Polsce

Viola stagnina Kit. (fiołek mokradłowy) jest byliną skąpo i krótko owłosioną o cienkim i rozgałęzionym kłączu. Liście łodygowe są wydłużone o kształcie jajowatolancetowatym, z nasadą uciętą lub płytko sercowatą, koloru jasnozielonego. Przylistki liści środkowych sięgają do połowy długości ogonków liściowych. Kwiaty koloru białego z fioletowym żłkowaniem (RUTKOWSKI 2004).

Zasięg jego występowania obejmuje część euroazjatycką (ECKSTEIN i in. 2006; ZAJĄC & ZAJĄC 2009). W Polsce jest gatunkiem rzadkim i prawnie chronionym (ROZPORZĄDZENIE... 2014). Większość stanowisk znajduje się w środkowej części kraju (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). W południowo-wschodniej Polsce notowany na kilku stanowiskach, głównie na obszarze Kotliny Sandomierskiej, w dolinie Sanu i Wisły (WAYDA 2001; NOBIS 2008; KRAWCZYK 2010; KLESZCZ i in. 2015). Stanowiska z okolic Przemyśla i Pogórza Przemyskiego, podawane wcześniej w literaturze, nie zostały potwierdzone podczas późniejszych badań (PAUL 2013; WOLANIN 2014).

Fiołek mokradłowy został wpisany jako gatunek narażony na wyginięcie na „Czerwonej liście roślin naczyniowych w Polsce” (kategoria V – ZARZYCKI & SZELĄG 2006) oraz ujęty w „Polskiej czerwonej księdze roślin” (kategoria VU – ZAŁUSKI 2014). Ponadto, znajduje się na wielu regionalnych listach, lecz jego stopień zagrożenia jest zróżnicowany. Za gatunek wymarły został uznany w Sudetach (kategoria EX – FABISZEWSKI & KWIATKOWSKI 2002)

Ryc. 1. Rozmieszczenie *Viola stagnina* Kit. w Polsce (według ZAJĄC & ZAJĄC 2001, zmienione i uzupełnione). ▲ – nowe stanowisko

Fig. 1. Distribution of *Viola stagnina* Kit. in Poland (according to ZAJĄC & ZAJĄC 2001, changed and completed). ▲ – new locality

oraz w województwie śląskim (kategoria RE – PARUSEL & URBISZ 2012). Na Pomorzu Zachodnim jest uważany za gatunek wymierający z kategorią E (ŻUKOWSKI & JACKOWIAK 1995). Jako gatunek krytycznie zagrożony (CR) został uznany w środkowej Polsce (JAKUBOWSKA-GABARA & KUCHARSKI 1999), na Pomorzu Gdańskim (MARKOWSKI & BULIŃSKI 2004), w województwie łódzki (PISAREK & KUCHARSKI 2012). Z kategorią zagrożony (EN) podawany jest na Nizinie Południowopodlaskiej (GŁOWACKI i in. 2003), na Wyżynie Małopolskiej (BRÓŻ & PRZEMYSKI 2009) oraz w województwie opolskim (NOWAK i in. 2008). Natomiast kategorię narażony na wyginięcie (VU) posiada w regionie kujawsko-pomorskim (RUTKOWSKI 1997), w Wielkopolsce (JACKOWIAK i in. 2007) i na Dolnym Śląsku (KĄCKI i in. 2003).

Viola stagnina jest gatunkiem wyróżniającym dla zespołu *Violo-Cnidietum dubii* oraz związku *Cnidion dubii*. Ponadto występuje na łąkach trzęślicowych ze związku *Molinion caeruleae* (MATUSZKIEWICZ 2008). Gatunek rośnie na siedlisku wilgotnym, żyznym, bogatym w humus i ubogim w węglan wapnia. Zwykle preferuje gleby organiczne, pobagienne – mineralno-murszowe, torfowo-murszowe i murszaste. Rośnie także na glebach aluwialnych, zwykle na madach próchnicznych w dolinach większych rzek, o odczynie gleby od obojętnego do kwaśnego (ZAŁUSKI 2014).

Nowe stanowisko *Viola stagnina* (Ryc. 1) odnaleziono w czerwcu 2015 r. w miejscowości Krasne (N 50°03'47", E 22°04'37"; kwadrat ATPOL FF65) koło Rzeszowa (woj.

podkarpackie). Obszar badań leży w mezoregionie Podgórze Rzeszowskie, należącym do makroregionu Kotliny Sandomierskiej (KONDRACKI 2009). Osobniki gatunku rosły na nieużytkowanej łące trzęślicowej ze związku *Molinion caeruleae*, w sąsiedztwie doliny Starego Wisłoka (Wisłoczysko). Populacja *V. stagnina* zajmuje powierzchnię około 1 ha i łącznie liczy ok. 540 pędów nadziemnych.

Skład florystyczny zdjęcia fitosocjologicznego z udziałem *Viola stagnina*:

Zdj. 15.06.2015; 192 m n.p.m.; powierzchnia: 100 m²; pokrycie warstwy: c – 100%; liczba gatunków: 33; Warstwa c: *Alchemilla monticola* +, *Alopecurus pratensis* 1.1, *Angelica sylvestris* +, *Arrhenatherum elatius* 1.1, *Betonica officinalis* +, *Briza media* +, *Calamagrostis epigejos* +, *Campanula patula* +, *Carex nigra* +, *C. gracilis* +, *Cirsium rivulare* 1.1, *Colchicum autumnale* +, *Cruciata glabra* 1.1, *Deschampsia caespitosa* +, *Festuca pratensis* 1.1, *Galium boreale* 3.2, *G. verum* 1.1, *Geranium pratense* +, *Lathyrus pratensis* +, *Lysimachia vulgaris* +, *Phleum pratense* +, *Poa pratensis* +, *P. trivialis* 1.1, *Potentilla erecta* +, *Ranunculus auricomus* +, *Rumex acetosa* +, *Sanguisorba officinalis* 3.1, *Selinum carvifolia* 2.2, *Solidago gigantea* +, *Stellaria graminea* +, *Veronica chamaedrys* +, *Vicia* sp. +, ***Viola stagnina* 1.1.**

Głównym zagrożeniem dla stanowiska jest brak ekstensywnego użytkowania (zaniechanie koszenia), jak również potencjalne zaoranie, co zaobserwowano na sąsiednich łąkach. Gatunkowi zagraża spontaniczna sukcesja roślinności drzewiastej oraz ekspansja trzciny. Stanowisko powinno być objęte stałym monitoringiem oraz zabiegami ochrony czynnej, z wprowadzeniem regularnego koszenia, co zatrzymałoby proces zarastania i rozwoju ziołorośli ze związku *Filipendulion*.

Podziękowania. Autorzy składają serdeczne podziękowania prof. dr hab. Elżbiecie Kucie za zweryfikowanie oznaczenia gatunku oraz prof. dr hab. Adamowi Zajacowi za udostępnienie informacji o stanowiskach gatunku oraz mapy rozmieszczenia *Viola stagnina* z bazy ATPOL.

Summary. A new locality of *Viola stagnina* (Violaceae) in south-eastern Poland. *Viola stagnina* Kit. is rare, protected species and included in the „Red list of the vascular plants in Poland” (ZARZYCKI & SZELĄG 2006) and in the „Polish Red Data Book of Plants” (ZAŁUSKI 2014) with the vulnerable (VU) category. The new locality of *V. stagnina* was found in 2015 in Krasne, near Rzeszów (podkarpackie Voivodship, Rzeszów Foothills, ATPOL grid square FF 65). A population of the species was discovered in abandoned grasslands classified into the alliance *Molinion caeruleae* and included c. 540 generative shoots.

LITERATURA

- BRÓZ E. & PRZEMYSKI A. 2009. The red list of vascular plants in the Wyżyna Małopolska Upland (S Poland). – W: Z. MIREK & A. NIKEL (red.), Rare, relict and endangered plants and fungi in Poland, s. 123–136. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- ECKSTEIN R. L., HÖLZER N. & DANIHELKA J. 2006. Biological flora of Central Europe: *Viola elatior*, *V. pumila* and *V. stagnina*. – Perspectives in Plant Ecology, Evolution and Systematics 8: 45–66.
- FABISZEWSKI J. & KWIATKOWSKI P. 2002. Threatened vascular plants of the Sudeten Mountains. – Acta Societatis Botanicorum Poloniae 71(4): 339–350.
- GŁOWACKI Z., FALKOWSKI M., KRECHOWSKI J., MARCINIUK J., MARCINIUK P., NOWICKA-FALKOWSKA K. & WIERZBA M. 2003. Czerwona lista roślin naczyniowych Niziny Południowopodlaskiej. – Chronimy Przyrodę Ojczyzn 59(2): 5–41.
- JACKOWIAK B., CELKA Z., CHMIEL J., LATOWSKI K. & ŻUKOWSKI W. 2007. Red list of vascular flora of Wielkopolska (Poland). – Biodiversity Research and Conservation 5-8: 95–127.

- JAKUBOWSKA-GABARA J. & KUCHARSKI L. 1999. Ginące i zagrożone gatunki flory naczyniowej zbiorowisk naturalnych i półnaturalnych Polski Środkowej. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Series Polonica* **6**: 55–74.
- KĄCKI Z., DAJDOK Z. & SZCZEŚNIAK E. 2003. Czerwona lista roślin naczyniowych Dolnego Śląska. – W: Z. KĄCKI (red.), *Zagrożone gatunki flory naczyniowej Dolnego Śląska*, s. 9–65. Instytut Biologii Roślin, Uniwersytet Wrocławski, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „Pro Natura”, Wrocław.
- KLESZCZ I., NOBIS A. & NOBIS M. 2015. New localities of *Viola stagnina* in Poland. – *Acta Musei Silesiae. Scientiae Naturales* **64**: 69–74.
- KONDRACKI J. 2009. *Geografia regionalna Polski*. s. 441. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- KRAWCZYK R. 2010. Notatki florystyczne z północnej części Kotliny Sandomierskiej (SE Polska). – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* **17**(1): 9–18.
- MARKOWSKI R. & BULIŃSKI M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego. – *Acta Botanica Cassubica, Monographiae* **1**: 1–75.
- MATUSZKIEWICZ W. 2008. *Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski*. s. 540. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- NOBIS A. 2008. Notatki florystyczne ze wschodniej części Kotliny Sandomierskiej. Cz. II. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* **15**(1): 77–84.
- NOBIS A. 2008. Rośliny naczyniowe wschodniej części Kotliny Sandomierskiej. – *Prace Botaniczne* **42**: 1–341.
- NOWAK A., NOWAK S. & SPAŁEK K. 2008. Red list of vascular plants of Opole Province. – *Opole Scientific Society. Nature Journal* **41**: 141–158.
- OKLEJEWICZ K., GUTKOWSKA B., KRAWCZYK R., NOBIS A., TRĄBA C. & WOLAŃSKI P. 2007. Materiały florystyczne z Doliny Sanu. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* **14**(1): 27–37.
- PARUSEL J. B. & URBISZ A. 2012. Czerwona lista roślin naczyniowych województwa śląskiego. – W: J. B. PARUSEL (red.), *Czerwone listy wybranych grup grzybów i roślin województwa śląskiego. Raporty Opinie 6. Strategia ochrony przyrody województwa śląskiego do roku 2030. Raport o stanie przyrody województwa śląskiego*, s. 105–177. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- PAUL W. 2013. Rozmieszczenie roślin naczyniowych południowej części Płaskowyżu Tarnogrodzkiego i terenów przyległych. s. 526. Instytut Botaniki im. W. Szafera, PAN, Kraków.
- PISAREK W. & KUCHARSKI L. 2012. *Viola stagnina* Kit., Fiołek mokradłowy. – W: R. OLACZEK (red.), *Czerwona księga roślin województwa łódzkiego*, s. 220–211. Ogród Botaniczny w Łodzi, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Dz. U. 2014, poz. 1409.
- RUTKOWSKI L. 1997. Czerwona lista roślin i zwierząt ginących i zagrożonych w regionie kujawsko-pomorskim. – *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Biologia, Supplement* **98**: 5–20.
- RUTKOWSKI L. 2004. *Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej*. s. 814. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- WAYDA M. 2001. Rośliny naczyniowe północnej części Okręgu Radomyskiego (Kotlina Sandomierska). – *Prace Botaniczne* **36**: 1–117.
- WOLANIN M. 2014. Rośliny naczyniowe Pogórza Przemyskiego i zachodniej części Płaskowyżu Chyrowskiego. – *Prace Botaniczne* **47**: 1–383.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.). 2001. *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC M. & ZAJĄC A. 2009. *Elementy geograficzne rodzimej flory Polski*. s. 94. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

- ZAŁUSKI T. 2014. *Viola stagnina* Kit., Fiołek mokradłowy. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 320–322. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- ŻUKOWSKI W. & JACKOWIAK B. 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce. – W: W. ŻUKOWSKI & B. JACKOWIAK (red.), Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski, s. 9–96. Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM w Poznaniu 3. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

MARIA ZIAJA, *Katedra Nauk Przyrodniczych, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Cicha 2A, 35-326 Rzeszów, Polska; e-mail: mziaja@ur.edu.pl*

WITOLD ZIAJA, *ul. Krośnieńska 1/3, 35-505 Rzeszów, Polska; e-mail: witold.ziaja@carpatica.org*

Przyjęto do druku: 30.11.2015 r.

Potwierdzenie występowania *Ranunculus illyricus* (Ranunculaceae) w Skorocicach (Wyżyna Małopolska)

Ranunculus illyricus L. (jaskier illiryjski) z rodziny *Ranunculaceae*, jest najrzadszym przedstawicielem z rodzaju *Ranunculus* L. w polskiej florze. Bylina ta osiąga wysokość 50 cm, posiada stosunkowo duże jasnożółte kwiaty, które pojawiają się w maju oraz charakterystyczne srebrzystoszare, jedwabiste owłosienie liści i pędów. Jaskier illiryjski występuje na stepach i w murawach kserotermicznych południowo-wschodniej i środkowej Europy oraz Azji Mniejszej, przy czym jego zasięg rozciąga się od Półwyspu Apenińskiego po dolinę Wołgi. Izolowane stanowiska tego gatunku, wyznaczające północno-zachodni kres zasięgu, rozciągają się od Niemiec i Szwecji przez Polskę, Czechy i Słowację po Białoruś i Środkową Rosję (przy czym na Białorusi znane są już tylko stanowiska historyczne) (HULTÉN & FRIES 1986; KAŻMIERCZAKOWA & TOWPASZ 2014). W Polsce gatunek podawany był z pięciu stanowisk. Trzy spośród nich opisane przez botaników niemieckich w XIX w. znajdowały się na Dolnym Śląsku, ale nie potwierdzono ich po drugiej wojnie światowej (KAŻMIERCZAKOWA & TOWPASZ 2014). Obecnie zasięg gatunku ograniczony jest do makroregionu Niecki Nidziańskiej w obrębie Wyżyny Małopolskiej. W latach 50. XX w. jaskier illiryjski znaleziono w rezerwacie stepowym Skorocice, w płacie murawy kserotermicznej zaliczanej do zespołu *Thalictro-Salvietum pratensis* (MEDWECKA-KORNAŚ 1959), a w 2001 r. w murawie kserotermicznej na kurhanie w okolicy Miernowa na Płaskowyżu Proszowickim (TOWPASZ & CWENER 2002). Stanowisko w rezerwacie Skorocice uznano za wymarłe w latach 80. XX w., podając jako przyczynę jego zaniku nagromadzenie martwej materii organicznej po zaprzestaniu wypasu oraz eutrofizację przyśpieszaną wpływem nawozów z pól uprawnych otaczających wąwóz w Skorocicach (KAŻMIERCZAKOWA 1993).